

*Editorul și autorii dedică această carte
memoriei lui François Furet,
care acceptase să-i redacteze prefața.*

CRIMELE COMUNISMULUI

de Stéphane Courtois

Traducere de Maria Ivănescu

„Viața a pierdut în fața morții,
dar memoria câștigă
bătălia ei împotriva neantului.”

TZVETAN TODOROV
Les Abus de la mémoire

S-a scris, și pe bună dreptate, că „istoria este știința nefericirii oamenilor”¹; violența secolului trecut pare să confirme această formulă într-o manieră clocventă. Firește, în secolele precedente, puține popoare și state au fost scutite de orice fel de violență de masă. Cele mai importante puteri europene au fost implicate în comerțul cu negri; Republica Franceză a practicat o colonizare care, în ciuda unor aporturi, a fost marcată, chiar până la sfârșitul ei, de numeroase episoade oribile. Statele Unite sunt și ele impregnate de o anumită cultură a violenței, avându-și originile în două crime majore: sclavia negrilor și exterminarea indienilor.

Dar nu e mai puțin adevărat că secolul trecut pare să fi depășit în această privință tot ce l-a precedat. O privire retrospectivă impune o concluzie copleșitoare: secolul trecut a fost secolul marilor catastrofe umane – două războaie mondiale, nazismul, fără să mai vorbim de tragediile mai bine delimitate, cum ar fi genocidul armean, masacrele din Biafra, genocidul din Rwanda și din alte părți. Imperiul Otoman a practicat într-adevăr genocidul armenilor, iar Germania pe cel al evreilor și țiganilor. Italia lui Mussolini i-a masacrat pe etiopieni. Cehilor le-ar fi greu să susțină că atitudinea lor față de germanii din Sudetți, între 1945–1946, ar fi scutită de orice bănuieți. Și mica Elveție se confruntă astăzi cu trecutul ei de gestionară a aurului furat de naziști de la evreii exterminați, chiar dacă nivelul de atrocitate al comportamentului său nu poate fi comparat cu genocidul.

Comunismul se inserează în acest interval de timp istoric debordând de tragedii. El constituie chiar unul dintre momentele cele mai intense și mai semnificative. Comunismul, fenomen major al acestui scurt secol XX, care începe în anul 1914 și se încheie la Moscova în anul 1991, se află chiar în centrul tabloului. Un comunism care a precedat nazismul și i-a supraviețuit, atingând patru mari continente.

Ce înțelegem, în mod precis, prin denumirea de „comunism”? Trebuie să introducem imediat o distincție între practică și doctrină. Comunismul există de multe secole, chiar de milenii. Nu fundamentase Platon, în *Republica*, ideea unei cetăți ideale, în care oamenii să nu fie corupți de bani și de putere, în care să

¹ Raymond Queneau, *Une histoire modèle*, Paris, Gallimard, 1979, p. 9.